

رهنمودهای برنامه‌ریزی محیط‌های مسکونی با هدف توسعه درونی به عنوان راهبرد محدودیت توسعه افقی شهرهای ایران

مهتا میرمقتدایی^{۱*}، هوشمند ابراهیم پور معصومی^۲

۱- استادیار مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی، mmoghtada@yahoo.com

۲- پژوهشگر مسائل شهری، مرکز تکنولوژی و جامعه، دانشگاه فنی برلین، آلمان. masoumi@ztg.tu-berlin.de

چکیده

بیش از دو دهه است که نتایج زیان بار توسعه افقی شهرها و آثار و تبعات منفی زیست محیط آن مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. توسعه درونی یکی از راهکارهایی است که به منظور هدایت توسعه شهری در اراضی داخل شهر و جلوگیری از توسعه افقی آن توصیه می‌شود. توسعه درونی که در چارچوب اهداف توسعه پایدار و رشد هوشمند شهری قرار می‌گیرد، به معنی استفاده مجدد یا باززنده‌سازی اراضی یا بناهای درون‌شهری است که رها شده، خالی مانده یا کاربری مناسبی ندارند. اهداف آن تأمین مسکن و سایر خدمات شهری مورد نیاز و همچنین افزایش تراکم در مناطقی است که بر اثر توسعه افقی نیازمند سرمایه‌گذاری کلان جهت توسعه زیرساختها هستند. با توجه به اهمیت توسعه درونی در شهرهای ایران، پژوهشی تحت عنوان «رهنمودهای طراحی شهری نواحی مسکونی واقع در بافت فرسوده شهری» در مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی انجام شده که خلاصه نتایج و دستاوردهای آن در مقاله حاضر معرفی می‌شود. در این مقاله، ابتدا رابطه بین توسعه افقی و توسعه درونی به صورت توصیفی معرفی می‌شود، سپس جایگاه نظری توسعه درونی و شیوه‌های کلی طراحی متناسب با آن معرفی می‌شوند. بدین ترتیب که ابتدا گونه‌های اراضی مناسب برای طرح‌های توسعه درونی معرفی شده، سپس روش‌های مطالعه، شناخت و انتخاب سایت مناسب تشریح می‌شوند. در ادامه، اقدامات لازم برای آزادسازی اراضی و همچنین شرایط تاثیرگذار در طراحی سایت معرفی خواهند شد. در انتها، رهنمودهای عمومی برنامه‌ریزی در اراضی قابل باززنده‌سازی ارائه خواهند شد.

واژگان کلیدی: توسعه درونی، توسعه افقی، شکل شهر پایدار، مسکن.

۱- مقدمه

توسعه افقی و پیامدهای منفی آن، یکی از تبعات شهرسازی سریع است که در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مشاهده می‌شود. این روند رشد شهری ابتدا در آمریکای شمالی و استرالیا مورد توجه و بررسی قرار گرفت. به علت تمایل شدید ساکنان نواحی شهری این مناطق به استفاده از اتومبیل به جای وسایل نقلیه عمومی و همچنین سایر شرایط اجتماعی و اقتصادی، گسترش افقی در شهرهای این مناطق با شدت بیشتری نسبت به شهرهای اروپایی که از سیستم‌های حمل و نقل عمومی بهتری بهره می‌برند، حاکم شد. امروزه در کشورهای در حال توسعه نظیر ایران نیز گسترش افقی به عنوان نوعی از توسعه شهری که می‌بایست با آن مقابله شود مورد توجه قرار گرفته است.

بر این اساس مقاله حاضر به بررسی راهکار توسعه درونی^۱ به عنوان یکی از چندین سیاست پیشنهاد شده برای کاهش یا محدود کردن گسترش افقی می‌پردازد. امروزه به دلیل توجه به حفظ منابع طبیعی و کاهش آثار زیست‌محیطی گسترش بی‌رویه شهرها، رشد و توسعه درونی به عنوان یکی از رویکردهای طراحی شهری و معماری، مطرح شده‌است^۲. به این ترتیب، بجای گسترش افقی شهرها، رشد آنها در محدوده موجود و با حداکثر استفاده از امکانات اراضی واقع در محدوده شهر، اولویت دارد. در ادبیات معاصر شهرسازی، توسعه درونی را یکی از راهکارهای دستیابی به اهداف رشد پایدار و هوشمند معرفی کرده‌اند. با توجه به